

БИТИЕТО НА СЛОВОТО. ЮБИЛЕЕН СБОРНИК, ПОСВЕТЕН НА 60-ГОДИШНИНАТА НА ПРОФЕСОР ЗАПРЯН КОЗЛУДЖОВ

Теодора Кашилска

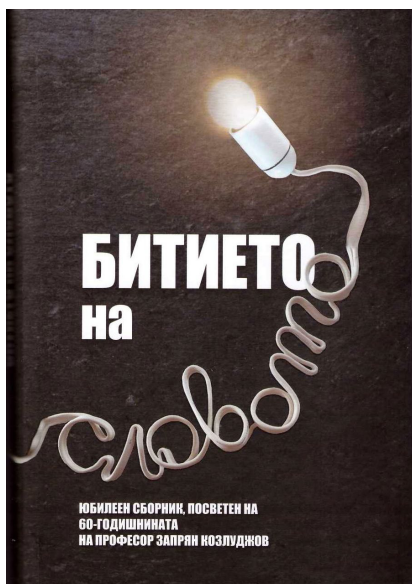
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Текстът представя сборника „Битието на словото. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор Запрян Козлуджов“.

Ключови думи: юбилеен сборник; Запрян Козлуджов; теория на литературата; българска литературна история

Сборникът „Битието на словото“, издаден по случай 60-годишния юбилей на професор Запрян Козлуджов, беше представен официално през октомври 2020 година в зала „Компас“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Изданието е инициатива на колегите на юбиляря – катедра „Българска литература и теория на литературата“ към Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Съставителството и научната редакция са дело на проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева, доц. д-р Димитър Кръстев, гл. ас. д-р Ана Маринова и гл. ас. д-р Ваня Георгиева. Както пролича още на дискусиата по време на представянето му, сборникът излиза далеч извън конкретната университетска среда и реализира една интересна среща на теоретичните и литературноисторическите нагласи от последните две-три десетилетия.

Книгата представя двадесет и една статии, които по логиката на тяхното композиране в съдържанието оформят три основни групи. В първата група са включени текстове, които чрез автори от чужди литератури коментират

теоретични проблеми от сферата на научните изследвания и приносите на З. Козлуджов (изследователски интерес предизвикват Еко, Бахтин, Ф. М. Достоевски, Бекет, Кафка, сказът, езерният образ, интердисциплинарността и др.). Втората и най-обширна група обхваща текстове, разглеждащи проблеми на литературноисторическия дискурс (българските литературни истории, българските кандидатури за Нобелова награда и др.) и коментиращи поетиката на българската литература от Възраждането до днес (фокусът е насочен към П. П. Славейков, Г. С. Раковски, Алеко Константинов, Пейо Яворов, Емилиян Станев, Васил Попов, Георги Господинов). Последните три текста в сборника интерпретират написаното от Запрян Козлуджов и очертават значимостта на мястото му в съвременното българско литературознание.

Сборникът се открива с англоезичната статия на Галин Тиханов „Romanticism’s longue durée: 1968 and the projects of theory“. Авторът ѝ се концентрира върху немската теоретична сцена, дискурсивните енергии на Романтизма и студентските протести от втората половина на 60-те години, като проследява опосредстваните връзки между тях и така всъщност задава много широките хоризонти на съвременната теоретична мисъл. Следва не по-малко интригуващият текст „Интертекстуалността като интерперсоналност (казусът Еко – Борхес)“ на Клео Протохристова, в който е проследена „виртуозната игра на уподобяване и оразличаване“ (Protohristova 2020, 40) между Умберто Еко и Хорхе Луис Борхес. Според авторката „Еко гради „Името на розата“ не просто заемайки отделни представителни съдържателни елементи от Борхес като *огледало – лабиринт – библиотека – книга – сън*, а като ги оползотворява в модуса на характерния за творчеството на предходника му принцип на съзначаването“ (Protohristova 2020, 41). Акцент е поставен и върху българската рецепция на Борхес, която сама по себе си представлява феномен, заслужаващ специално внимание.

Двете статии, които експлицитно се занимават с проблемите на литературната теория, на която самият Запрян Козлуджов посвещава голямата част от своята научна работа, са „За естетическия аспект на „непрякото говорене“ у Бахтин (Реплика към един коментар)“ на Атанас Бучков и „Отново за сказа като литературнотеоретичен проблем“ на Дарин Тенев. Атанас Бучков обосновава как естетическият аспект на „непрякото говорене“, „присъства, оставайки съществено свързан с „философска естетика“ на Бахтин“ (Buchkov 2020, 55). Дарин Тенев разглежда въпроса за сказа като въпрос за начините, по които литературата изгражда модели на външния свят и на самата себе си. Авторът достига до заключението, че „сказът създава вътрешно оразличаване в литературата между литературно и нелитературно (което нелитературно в различните сказови произведения ще значи различни неща – безизкусност и искреност, безцеремонен цинизъм, автентичност и т.н.). Самото нелитературно така е моделирано от и в литературата, то е произведено от литературата, то е литературно нелитературно“ (Tenev 2020: 66).

Централни за статията на Албена Хранова „За „продуктовото сливане“ – обрати, интердисциплинарност и културни изследвания“ са интердисциплинарността и епистемологичният ѝ ракурс. Редакторите са избрали да положат в непосредствен диалог с тази проблематика текста „Двойник на Ф. М. Достоевски sub спресіе квантовата литературна херменевтика“. Авторът ѝ Николай Нейчев представя основните принципи на квантовата механика, които стоят в основата и на предлаганата от него *квантова литературна херменевтика*. И пак диалогичност, но от съвсем различен контекст и с други конвенционални рамки, интерпретира текстът „Времето, Бекет и философите“ на Антоанета Дончева и Георги Каприев. Авторите се спират върху мислителите, четени или споменавани от Бекет, като акцент е поставен върху имената на *Августин, Декарт, Шопенхауер, Ницше, Бергсон* и *Хайдегер*. Авторският екип достига до извода, че при Бекет времето е „концентрат от екзистенциалния му опит, конципиран при дебат с меродавни теории за времето. Той не се солидаризира докрай с никоя от тях и гради свое системно разбиране за темпоралното“ (Doncheva, Kapriev 2020, 125).

В анкетния лист, който получава от Макс Брод, Франц Кафка не се подписва, а срещу мястото за подпис написва „единственият въпрос, който ме смущава“. Този случай привлича изследователското внимание на Валери Стефанов, а текстът, включен в сборника, е озаглавен „Подписът на Кафка“. В него авторът проследява как „подписът учредява една специфична диалектика между казано и премълчано, налично и отсъстващо, валидно и невалидно“ (Stefanov 2020, 130). Според Валери Стефанов подписът „веднъж – обслужва институциите чрез пукнатината, която открива и изпомпва откъм личното, и втори път – заличава-приключва тревогите, извиращи от нея“ (Stefanow 2020, 136).

Със статията на Жоржета Чолакова „От трансцендентната бездна към всемирния необят. Еволюционна траектория на езерния образ“, в която авторката проследява дискурсивното и интенционалното движение на образа на езерото в респектиращо широкия обхват на културноисторическото време от Античността до Романтизма, едновременно приключва първата група от текстове, очертаваща теоретичните модели, с които работи в своите изследвания З. Козлуджов, и се посочва мащабът на възможните им литературноисторически разночетения.

В изследването си „Г. С. Раковски като подготвител и съсътворител на духовно-историческите визионерства на П. П. Славейков“ Благовест Златанов се спира на елементите, през които в „Българската народна песен“ Пенчо Славейков мисли същността на българското духовно-историческо съществуване. Той предлага аргументи в подкрепа на тезата, че по отношение на тези елементи и тяхното съотнасяне Пенчо Славейков има свой значим предходник в създаването на вторични националноидентификационни митове – Г. С. Раковски, и откроява точките на максималното съвпадане, но и на разграничаването между двамата автори.

Текстът „Възможните и невъзможните истории на българската литература на XX век“ на Елка Трайкова представя синтезирана хронологична реконструкция на издадените през XX век истории на българската литература. Работата проследява как те са четени и осмислени в различни социокултурни и политически контексти.

В „Как се посещава Айфеловата кула (Лични спомени и исторически бележки)“ Живко Иванов прави паралел между личните си впечатления за Париж и включеното в български дневници и пътеписи за града. В центъра на работата са ненаписаният пътепис на Алеко Константинов за Световното изложение в Париж през 1889 г. и Айфеловата кула, бележките на Константин Константинов от пътуванията му до Франция преди и след Първата световна война и дневникът на Петър Динев.

„Европейски мотиви в поезията на Пейо Яворов“ на Цветан Раковски и „Да прочетем романите в „Романът на Яворов“ на Милена Кирова са двете статии, разглеждащи фигурата и творчеството на Пейо Яворов. Откъм европейското (като контекст и като пренос на мотиви) коментира Цветан Раковски поезията на Пейо Яворов, като интерпретира основно стихотворението „Маска“. Милена Кирова пък предлага съвсем нова оптика за прочит на книгата на Михаил Кремен „Романът на Яворов“, в която авторката разпознава четири различни „романа“: романа на Кремен, романа на Яворов, романа на Лора, романа на Дора, а като пети е определена самата рецепция на книгата, която е съпътствана с шумен скандал.

В работата си „Жената *текст* – жанр и наративно моделиране в списание „Жената днес“ (1960 – 1970)“ Любка Липчева-Пранджева разглежда измененията в жанровата парадигма на списание „Жената днес“ и конфигурира графика на динамиката както в моделирането на образ на женското, така и в комуникативните стратегии за презентирането му. Сборникът продължава обследването на литературата и културата на НРБ със статията „Самотното пътешествие към смъртта. Истината, догмата, властта, свободната воля, прозрението, изборът“ на Добрин Добрев. Изследва се философската дълбочина на зрелите творби на Емилиян Станев, като акцент е поставен върху философията на Артур Шопенхауер, а наративната стилистика на романа „Антихрист“ е специално анализирана. Връзката между работата на Федерико Гарсия Лорка върху испанското дуенде и разказа „Лунна нощ“ от сборника „Корени“ (1967) на Васил Попов е централна тема в работата на Иван Станков, озаглавена „Дуендето на баба Неделя“.

С текста на Амелия Личева „Българският случай (Опити върху българските кандидатури за „Нобел“)“ сборникът включва още една интерпретативна посока – полето на локалното/националното и оценката на неговия „каз“ като културно различие. Очертала историята на българските кандидатури за Нобелова награда, А. Личева стига до извода, че тази история „по-често от-

праща към изводи за българската народопсихология и по-рядко – за качества на самите кандидати, или пък отчита традициите или контекста“ (Licheva 2020, 286).

Последните три текста в сборника коментират конкретните теоретични приноси на Запрян Козлуджов. Статията „За творческата отговорност и личностната идентичност“ на Ана Маринова се спира на книгата „Херменевтичният подход – основания и изпитания“ (2012) като разказ за смисъла на отговорността и за отговорността в постигането на смисъла. Работата на Ваня Георгиева „Повествователни модели в прозата: теорията за сказа в изследванията на Запрян Козлуджов“ се фокусира върху книгите „Повествователят. Подстъпи към интерпретацията му“ (1994) и „Литературният сказ и проявите му в българската проза“ (1998/2018). В статията „От интерпретации към идентичност (Една рецензия от края на второто хилядолетие сл. Хр.)“ Владимир Янев разглежда книгата „Идентичност и интерпретация“ (1999) и всъщност обобщаващо посочва самия център на юбилейното издание: „умна, отговорна и необходима книга е написал Козлуджов. И още нещо – чрез интерпретациите си на интерпретациите авторът постига своята идентичност“ (Yanev 2020, 324).

Текстовете, включени в сборника, впечатляват с разнообразието на индивидуалните подходи и почерци, с изявената широта на изследователската мисъл и остротата на критичните нагласи. Те са в синхрон с обещаното в заглавието му – да отпразнуват достойно един юбилей, като потърсят измеренията на „битието на словото“.

THE BEING OF THE WORD. JUBILEE COLLECTION DEDICATED TO THE 60TH ANNIVERSARY OF PROFESSOR ZAPRYAN KOZLUDZHOV

Abstract. The text presents “The being of the word. Jubilee collection dedicated to the 60th anniversary of professor Zapryan Kozludzhov”.

Keywords: jubilee collection; Zapryan Kozludzhov; theory of literature; Bulgarian literary history

✉ **Teodora Kashilska, PhD Student**
Plovdiv University „Paisii Hilendarski”
24, Tzar Assen St.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: teodora.kashilska@abv.bg